

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱԿՈՒՅՑՈՒԹՅԱՆ
ՄԻՆԻՍՏԵՐԱՆ

Հաստատում եմ

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական
համալսարանի ռեկտոր, տ.գ.դ., պրոֆեսոր

Դ. Ռ. Գալոյան

«04»

04

2022թ.

ԱՄՊԻՐԱՆՏՈՒՐԱՅԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅԱՆ ԲՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

/2022-2023 ուս.տարվա/

Հ Ա Ր Ց Ա Շ Ա Ր

Ը.00.02 «ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ, ՆՐԱ ՈԼՈՐՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ»

(«Բնօգտագործման տնտեսագիտություն») մասնագիտության

1. Շրջակա միջավայրի տնտեսագիտության ուսումնասիրության առարկայի օբյեկտը, խնդիրներն և սկզբունքները:
2. Էկոլոգատնտեսական համակարգի հիմնական բաղկացուցիչ մասերը և բնական միջավայրի դասակարգումը:
3. Շրջակա միջավայրի պահպանության ժամանակակից ծրագրերը:
4. Բնօգտագործման տնտեսագիտության ուսումնասիրության խնդիրները:
5. Բնական ռեսուրսների դասակարգման մոտեցումները:
6. Արտաքին էֆեկտների առաջացման պատճառները և հաշվարկի իրականացման մոտեցումները:
7. Տեխնոգեն զարգացման բնապահպանական հետևանքները:
8. Արտաքին էֆեկտների դասակարգումը:
9. Տնտեսական գնահատման ենթակա շրջակա միջավայրի գործառույթները:
10. Բնական ռեսուրսների դերը ազգային հարստության կառուցվածքում:
11. Էքստերնալ ծախսերը և ասիմիլյացիոն պոտենցիալի սեփականությունը:
12. Աղտոտողի և զոհի բեռի բաշխման մեխանիզմը և վնասի պարտադիր փոխհատուցման սկզբունքը:
13. Բնական միջավայրի ասիմիլյացիոն պոտենցիալի տնտեսական գնահատման մեխանիզմը:
14. Մասնավոր, անհատական և սոցիալական ծախսերի հաշվարկը:

15. Գնի մեջ էքստերնալ և սոցիալական ծախսերի հաշվարկը:
16. Արտաքին էֆեկտի իրական հաշվարկի բարդությունը և արտաքին ծախսերի ինտերնալիզացիան:
17. Կայուն տնտեսական զարգացման հիմնադրույթը:
18. Կայուն զարգացմանն անցման հնարավորությունները ՀՀ-ում:
19. Կայուն տնտեսական զարգացման տիպերը:
20. ՀՀ շրջակա միջավայրի պահպանության օրենսդրական դաշտը:
21. Գլոբալ էկոլոգիական հիմնախնդիրների առաջացման պատճառները և լուծման ուղիները:
22. Կայուն տնտեսական զարգացման չափանիշները /ինդիկատորները/:
23. Տնտեսության տեխնոգեն տիպի զարգացման սահմանափակումները:
24. Տնտեսության էկոլոգիացումը և վերջնական արդյունքները:
25. Արտադրության գործոնների փոխկապակցվածությունը:
26. Բնական կրիտիկական կապիտալի հիմնադրույթը:
27. Բնատարողունակության էությունը և ցուցանիշները:
28. Շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների համարժեք գնի սահմանման հիմնախնդիրները:
29. Շրջակա միջավայրի որակը, որպես սպառողական բարիք:
30. Վճարելու պատրաստակամության հիմնադրույթը:
31. «Սպառողի ավելցուկ»-ի տեսությունը:
32. Բնական ռեսուրսների և բնական ծառայությունների տնտեսական արժեքավորվածության որոշման ռենտային մոտեցումը:
33. Բնական ռեսուրսների և բնական ծառայությունների տնտեսական արժեքավորվածության որոշման ծախսային մոտեցումը:
34. Բնական ռեսուրսների և բնական ծառայությունների տնտեսական արժեքավորվածության որոշման այլընտրանքային արժեքի մոտեցումը:
35. Բնական ռեսուրսների և բնական ծառայությունների ընդհանուր տնտեսական արժեքավորվածության մոտեցումը:
36. Էկոհամակարգային ծառայությունների և բնական ռեսուրսների տնտեսական գնահատման հիմնախնդիրները:
37. Շրջակա միջավայրի բարիքների օգտագործման օպտիմալ մակարդակի որոշումը:
38. Ձեռնարկության վրա ազդելու 2 մեթոդները:
39. «Վճարում է գոհը» սկզբունքի էությունը:
40. «Վճարում է աղտոտողը» սկզբունքի էությունը:
41. Բնապահպանական ծախսերի բեռի բաշխման վերլուծությունը:
42. Բնապահպանության ոլորտը, որպես ընդհանուր օգտագործման բարիք:
43. Վճարելու պատրաստակամության որոշումը տարբեր սոցիալական խմբերի համար:

44. Տնտեսության էկոլոգիզացիայի էությունը:
45. Բնական գործոնի հաշվառումը ազգային հաշիվների համակարգում:
46. Վերականգնվող ռեսուրսները և ռեսուրսային ցիկլի զարգացումը:
47. Բնական ռեսուրսների դասակարգումը:
48. Բնօգտագործման տնտեսական մեխանիզմի տիպերը:
49. Հողային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանման հիմնահարցերը:
50. Գյուղատնտեսության էկոլոգիզացիայի էությունը:
51. Անտառային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանման հիմնահարցերը:
52. Զրային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանման հիմնահարցերը:
53. Վառելիք-էներգետիկ ռեսուրսների օգտագործման հիմնախնդիրների լուծման ուղղությունները:
54. Էներգետիկ քաղաքականության առաջնահերթությունների որոշումը:
55. Չվերականգնվող ռեսուրսների օգտագործման և պահպանման հիմնախնդիրները:
56. Վերականգնվող էներգետիկ ռեսուրսները որպես էներգիայի այլընտրանքային աղբյուր:
57. Բնօգտագործման տնտեսական մեխանիզմի ձևավորման սկզբունքները և խնդիրները:
58. Բնօգտագործման տնտեսական մեխանիզմի ձևավորման ուղղությունները և տարրերը:
59. Բնապահպանական հարկի կիրառման մեխանիզմը ՀՀ-ում:
60. Բնօգտագործման վճարների համակարգը ՀՀ-ում:
61. Պիգույի հարկի էությունը:
62. Բնապահպանական միջոցառումների ֆինանսավորման աղբյուրները:
63. Շրջակա միջավայրի կառավարման ազգային ծրագրերը և միջազգային փորձը
64. Միջազգային համագործակցությունը և համաձայնագրերը բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում:
65. Բնապահպանական կառույցները բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում:
66. ՀՀ մասնակցությունը միջազգային էկոլոգիական կազմակերպությունների գործունեությանը:
67. Շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում ՀՀ կողմից վավերացրած միջազգային համաձայնագրերը:
68. Էկոլոգիական նորմավորման համակարգը:
69. Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի էությունը, նպատակները և տեսակները:
70. Շրջակա միջավայրի վրա անթրոպոգեն ազդեցության էությունը և տեսակները:
71. Տնտեսության էկոլոգացման հիմնական ուղղությունները:
72. «Կանաչ» տնտեսության անցման նախապայմանները:

73. «Կանաչ» տնտեսության կառուցման մոդելները:
74. Էկոլոգիական ապահովագրության համակարգը:
75. Էկոլոգիական ապահովագրության տեսակները:
76. Բնապահպանական ռիսկեր և էկոլոգիական ապահովագրություն:
77. Բնապահպանական ռիսկերի կառավարման մոտեցումները:
78. Բնապահպանական վերահսկողության էությունը և տեսակները:
79. Բնապահպանական վերահսկողության օրենսդրական ապահովումը ՀՀ-ում:
80. Ընթացիկ ստուգումների և ուսումնասիրությունների դերը շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում:
81. Էկոլոգիական աուդիտի էությունը և բովանդակությունը:
82. Էկոլոգիական աուդիտի տեսակները և փուլերը:
83. Բնապահպանական փորձաքննության էությունը, դերն ու նշանակությունը:
84. ՇՄԱԳ-ը որպես բնապահպանական փորձաքննության գործիք:
85. Էկոլոգիական անվտանգությունը և նախագծերի էկոլոգիական փորձաքննությունը:
86. Էկոլոգիական անվտանգության գիտական բովանդակությունը:
87. Հատուկ պահպանվող տարածքների համակարգը ՀՀ-ում:
88. Հատուկ պահպանվող տարածքների դասակարգումը:
89. Էկոլոգիական ստանդարտացումը որպես շրջակա միջավայրի կառավարման գործիք:
90. Երկրատեղեկատվական համակարգերի դերը շրջակա միջավայրի պահպանության գործում:
91. Էկոլոգիական անձնագրավորումը որպես շրջակա միջավայրի կառավարման գործիք:
92. Հանքարդյունաբերության ոլորտի զարգացման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում:
93. Էկոլոգիական մենեջմենթը որպես շրջակա միջավայրի կառավարման գործիք:
94. Միջազգային բնապահպանական ստանդարտները:
95. Էկոլոգիական տուրիզմի էությունը և զարգացման հեռանկարները ՀՀ-ում:
96. Արտանետումների առևտրի էությունը և զարգացման հեռանկարները ՀՀ-ում:
97. Ջրային ռեսուրսների կառավարման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում:
98. Թափոնների վերամշակման հնարավորությունները ՀՀ-ում:
99. Ամուլսարի հանքավայրի շահագործումից հնարավոր էկոլոգատնտեսական հետևանքները:
100. Թափոնների վերամշակման էությունը և արդի մոտեցումները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. ՀՀ օրենքը «Սևանա լճի մասին» ընդ. 2001թ. մայիսի 15:
2. ՀՀ օրենքը «Ազգաբնակչության էկոլոգիական կրթության և դաստիարակության մասին» ընդ. 20.11.2001թ.:
3. ՀՀ Անտառային օրենսգիրք /1,2 մաս/, ընդ. 24.10.2005թ.:
4. Գլոբալ էկոլոգիական հիմնադրամ, Գործունեության ռազմավարություն:
5. Սուրեն Գևորգյան «Կլիմայի փոփոխության տնտեսական հիմնահարցերը» Երևան, Զանգակ, 2008թ.:
6. Ս. Գևորգյան «Միջազգային բնապահպանական ռազմավարություն» , Երևան, «Տնտեսագետ», 2004թ.:
7. Էկոլոգիայի և բնության պահպանության կարևորությունը կայուն զարգացման հեռանկարում, Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան 2008թ.:
8. Հայաստանի կենսաբազմազանության պահպանման համար հզորությունների գնահատում, Երևան 2002թ.:
9. Ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարման պլաններ, Ուս. ձեռնարկ, Երևան 2005թ.:
10. Կայուն զարգացման համաշխարհային գործընթացը և Հայաստանը՝ կուտակված փորձը, մարտահրավերները և ձեռքբերումները, Երևան 2006թ.:
11. «Կենսաբազմազանության հզորությունների ստեղծման կարիքների գնահատում» Ազգային սեմինար, Երևան 2002թ.:
12. Ժաննա Գալյան, «Էկոտուրիզմը բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում» պլանավորման և կառավարման ձեռնարկ, Երևան, «Լուսակն» 2007թ.:
13. Շրջակա միջավայրի առնչության տեղեկատվության որոշումներ հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին համաձայնագիր, Թբիլիսի 2000թ.:

14. «Կայուն զարգացում», ՀՀ Բնապահպանության նախարարություն, Երևան 2006թ.:
15. ՀՀ «Բիո+10» Ազգային գնահատման զեկույց, Երևան 2002թ.:
16. Դեպի պահպանվող տարածքների արդյունավետ համակարգեր, WWF, Հայաստան, 2005թ.:
17. ՀՀ հողային օրենսգիրք-ՀՀ ՊՏ N 17 (149), 15.06.2001թ.:
18. ՀՀ անտառի ազգային ծրագիր, Երևան 2005թ.:
19. ՀՀ անտառի ազգային քաղաքականություն և ռազմավարություն, Երևան 2005թ.:
20. Ապօրինի անտառահատումների հետ կապված խնդիրների լուծմանն աջակցող միջոցառումների գործողությունների ծրագիր, Երևան 2005թ.:
21. Նազիկ Խանջյան, ՀՀ Բնապ. Նախարարություն Հայաստանի հատուկ պահպանվող տարածքները, Երևան, «Դար», 2001թ.:
22. Հայաստանի հատուկ պահպանվող տարածքների զարգացման պետական ռազմավարություն և գործողությունների ազգային ծրագիր, 2002թ.:
23. ՀՀ Բնապահպանության նախարարություն, Հայաստանում անապատացման դեմ պայքարի գործողությունների ազգային ծրագիր, 27 մայիսի 2015 թվականի N 23:
24. О. С. Шимова, Н. К. Соколовский, "Экономика природопользования", Москва-Минск, Инфра-М-2005.
25. А. А. Голуб, Г. В. Сафонова, "Экономка окружающей среды и природных ресурсов" Москва, 2003.
26. С. Н. Бобылев, А. Ш. Ходжаев, "Экономика природопользования", Москва-Инфра-М 2004.
27. Я. Я. Яндыганов, "Экономика природопользования", Юнорус, Москва 2005.
28. А. В. Папанов, "Экономика природопользования", Изд. Московского университета, 2008.

29. Н. Н. Лукьянчиков, И. М. Потравный, "Экономика и организация природопользования" Москва, Юнити 2007.
30. Э. В. Гирусов "Экология и экономика природопользования" Москва, Юнити 2007.
31. Воронцов А. П. "Экономика природопользования" Москва-Экспертное бюро 2003.
32. Чапек В. Н. "Экономика природопользования" Москва-Экспертноебюро 2003.
33. О. И. Сергиенко "Экономика природопользования" Ростов-на-Дону, "Феникс" 2004.
34. Т. А. Демина "Экология, природопользование, охрана окружающей среды", Москва-Аспект пресс-2000.
35. А. А. Голуб "Рыночные методы управление окружающей средой", Москва, ГУВШЭ 2002.
36. Ю. М. Соломеньев, "Экологические основы природопользования" Москва, "Высшая школа" 2002.
37. Г. В. Белов "Экологический менеджмент Предприятия"-Москва "Логос" 2006.
38. П. Я. Бокланов, В. П. Каракин "Региональное природопользование" Москва "Логос" 2002.
39. В. Г. Федьов, Л. А. Дрягилев "Экология и экономика природопользования" Москва-РДЛ-2002.
40. А. П. Москаленко "Экономика природопользования и охраны окружающей среды" Москва-Ростов-на-Дону, Март 2003.
41. А. А. Голуб, Е. Б. Струкова "Экономика природных ресурсов" Москва, Аспект Пресс 2001.
42. А. П. Воронцов "Экономика природопользования" Москва, "ЭКМОС", 2002.
43. Дайман С. Ю., Гусева Т. В., Заика Е. А., Соколова Т. В, "Системы экологического менеджмента" Москва, Форум, 2008.

44. А. С. Гринин, Н. А. Орехов, С. Шмидхейни, "Экологический менеджмент", Москва, Юнит 2001.
45. В. Н. Чернышов "Системные основы экологического менеджмента", Москва 2001.
46. А. П. Воронцов "Рациональное природопользование", Москва ЭКМОС, 2000.
47. Л. Г. Мельник, "Экологическая экономика", Сумы, "Университетская книга", 2001.
48. В. В. Глухов, Т. П. Некрасова, "Экономические основы экологии", Питер 2003.
49. В. А. Аликсеенко, Л. П. Аликсеенко, "Биосфера и жизнедеятельность", Москва, "Логос" 2002.
50. Н. И. Иванов, И. М. Фадин, "Инженерная экология и экологический менеджмент" Москва, Логос, 2003.
51. В. Я. Поздняков, "Экономика природопользования", Москва-Воронеж, МОДЭК, 2003.
52. Е. И. Галой, "Использование природных ресурсов и охрана природы" Минск, "Амолфея", 2007.
53. Н. П. Голубецкая "Сбалансированное природопользование в условиях переходной экономики" Москва, НИА-Природа 2001.
54. В. И. Медведев, А. А. Алдашева, "Экологическое сознание", Москва, "Логос", 2001.
55. Б. В. Прыкин "Стратегия экономики-природной экогармонизм", Москва, Юнити-Дана, 2000.
56. В. И. Данилов-Данильян, К. С. Лосев, "Экологический вызов и устойчивое развитие", Москва-"Прогресс-Традиция", 2000.
57. С. Алриксон, Т. Кекале, М. Кохтамяки, М. Марксс, "Основные направления экологического предпринимательства, и их законодательное, финансовое и организационное обеспечение" - Харьков, 2006.
58. База данных для проведения полноценной экологической экспертизе, Ереван 2002.

59. Винод Томас, Мансур Дайлами-Качество роста, Москва, "Весь мир", 2001.
60. Т. П. Трушина, "Экологические основы природопользования", Ростов-на-Дону, "Феникс" 2007.
61. А. В. Козачек, "Экологические основы природопользования", - Ростов-на-Дону, Феникс, 2008.
62. Л. Н. Блинов, И. Л. Парфилова, Л. В. Юмашева, "Экологические основы природопользования", Москва, Дрофа, 2006.
63. М. Ф. Гальперин, "Экологические основы природопользования", Москва, Форум, 2009.
64. А. С. Гринин, В. Н. Новиков, "Экологическая безопасность", Москва-Гранда, 2000.
65. Т. Ф. Гурова, Л. В. Назаренко, "Основы экологии о рационального природопользования", Москва, ОНИКС 2007г.
66. "Кто есть кто в экономике природопользования", Энциклопедия, Экономика, 2009.
67. С. А. Боголюбов, "Экологическое право", Изд. НОРМА, Москва, 2001.
68. Управления и инвестиции в секторе водоснабжения нивых независимых государств, "Окружающая среда", ОЕСД 2001.
69. Сотрудничество с Центральной и Восточной Европой в сфере политики по охране окружающей среды. 1-е издание, РЕС, 2003.
70. Реструктуризация внешних долгов: иновационные механизми. Р. А. Перелет, Выпуск 3, Часть I, WWF, 2001.
71. Использование экономических инструментов при контроле за загрязнением и управление природными ресурсами в странах ВЕКЦА, ОЕСД, ОСДЕ 2003.
72. Выполнение принципов Рио в Европе, Участие и предосторожность 2001 ЮНЕП.

73. Экологический Бюллетень N1-2, Основные итоги всемирного саммита по устойчивому развитию (Йоханнесбург, 18 августа-4 сент. 2002), UNEP, EP 2003.
74. Оценка систем экологического контроля, Измерять значимое. Материалы международного семинара по индикаторам соблюдения норм экологического права и правоприменения, INECE и ОЭСР, ОЕСД 2004.
75. Глобальная экологическая преспектива, ЮНЕП, 2000.
76. Организация объединенных наций, Йоханнесбургская декларация по устойчивому развитию, 2002.

**«Բնօգտագործման տնտեսագիտություն»
ամբիոնի վարիչ**

Գ. Աղաջանյան